

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De eruditione christifidelium

Herolt, Johannes

Colonie, 27. X. 1496

Expositio orationis dominice.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30784

De oratione

Etrem querit. vtrū inimicis veniā per
tentibus teneamur remittere. Respon
deo ex iniuriā vel damno dato alicui so
let in eo cui fit iniuriā tria oriri. scilicet rā
cor: i affectu. signum rancoris in effectu.
et accusatio iuris contra iniuriantem.

Primū et secūdu teneat homo statim re
mittere: h̄ tertiū non nisi satisfaciāt h̄ su
um posse. **Q**uintū est ferē ple
cutores et tribulatores patient. **U**n̄ apls
Persecutores patimur et sustinemus. **M**a
th. 5. Beati qui persecutionem patiuntur.
Ilydorus de summo bono. Impossibi
le est vt homo sis: et non gustes angustias.
dolor et tristitia omnibz cōmunita sūt.
Qui ergo in flagellis murmurat: deus
plus iritat: qui aduersa patiēter tolēat
deum citius placat. Sciendū autē qd li
benter debemus sufferre tribulationes
vt per has liberemur a futuris malis.

Greg. Misericorditer adhibet d̄s tem
poralem seueritatem: ne eternam infēat
ultionem. Ideo hic quibusdam parcat:
vt eos in eternū fertat. Ideo hic ferit n̄
pcendo: vt in eternū parcat. Secundo
quia d̄ singulis sufferentijs singulariter
glificamur. **A**pls. Nō sūt d̄digne pas
siones huius t̄pis. Ilydo. de summo bo
no. Qui vite future premia diligēter ex
cogitat mala omnia vite p̄ntis equan
miser portat quando ex illius dulcedie
huius amaritudinem temperat. **S**e
xtum est orare pro inimicis. hoc christ̄
docuit verbo et exemplo. Primo verbo
et doctrina cū dixit **M**atth. 5. Orate p
psequentijs et calumniantijs vos. vt si
tis filij patris vestri qd in celis est. qui so
lem suū sup bonos et malos oriri facit. et
pluit super iustos et iniustos. Secūdo do
cuit hoc exemplo cū pro crucifixoribus
suis orauit in cruce dicēs. **P**ater ignosce
ill: qz nesciūt qd faciūt. **H**āc doctrinam
bñ didicit b̄tus stephan̄ qd stādo p se o
rauit: h̄ flexis genubz orauit p inimicis.
Un̄ h̄ **A**ctuū. 6. Sic nos debem⁹ se
qui doctrinā et exēplū xp̄i: et fidelit̄ orare

p inimicis nr̄is. **U**n̄ b̄tus **G**reg. Ille
preces suas multum valere facit. qd eas
pro inimicis effundit. Sed heu aliqui
perunt vindictā a d̄o super inimicos su
os. **U**nde **G**reg. **I**ubz de⁹ vt diligat
inimicus: et tñ rogat deus vt occidat ini
micum. Quisquis sic orat: ipse suis pre
cibus contra conditorem pugnat. **E**t ra
lis vindictiua oratio est multū pericu
losa homini inuidō. quia s̄m dei iustici
am homo iste reus est: vt sibi hoc malū
contingat qd alijs hominibz sic orando
optat. **I**n super omnia bona opa qd tal
inuidus operat nō sūt sibi meritoria nec
deo accepta. **U**n̄ **A**ug. in f̄tio s̄mone
de beato stephano. Nemo se circumue
niat nemo se seducat. Qui v̄l vñ hoīez
in hoc mūdo odio habet: quicquid d̄o in
bonis opibz obtulit: totū perdet.

ExPLICIT tractat⁹ d̄ sex opibz misericōdie
Incipit expositiō
super orationem dominicā. **A**

Ones vnanimis i ora
tione estote. p̄ma petri. 3
Sicut d̄t glosa sup illd̄
ps. Apud me oratio mea vi
te mee. **I**llud qd iustifi
cat hoīes in hac vita est
ieiuniū elemosyna et oratio. **E**t ista tria cō
mendant maxime a d̄o: et tñ oratio maxie
p̄cellit alia duo in qnqz. **P**rimo in faci
ente. qz h̄ officiu est multū facile. qz de
bilis nō p̄iciunare. nec paup elemosy
nā dare: qdlibet tñ p̄ orare. **U**n̄ **P**sal.
Apud me oratio mea sp. **U**n̄ **I**lyd. de
sum. bo. Oratio est cordis: nō labiorū
nō em̄ p̄ba de p̄cantis deus attendit. h̄
orantis cor inspicit. **M**elius est cū silen
tio orare corde sine sono vocis: qz solis
verbis sine intuitu mentis. **E**rgo qui li
ber potest orare etiam mutus. saltē mē
taliter: vel etiam in agone constitutus.

Secundo precellit oratio in iocunditate et honorabilitate. Nihil enim delectabilius nec honorabilius est homini quam loqui cum deo omnipotenti. **Uñ Aug.** sup ps. 85. **O**ratio tua locutio est ad deum. quando leges deus tibi loquitur: quando oras cum deo loqueris. Ergo in signum huius multa sunt officia que aliquibus cederent ad dedecus de quibus verecundarentur sicut arare et fodere. Sed orare quantumcumque nobili cedit ad decus et honorem. hoc patet: quia qui deuote orat: cum rege celesti loquitur. Ergo debemus cum reuerentia orare pro dignitate regis cum quo loquimur in oratione. **Tercio** precellit oratio in dignitate: quia si oratio eo modo fiat quo debet: scilicet deo iure et attente. tunc secundum **Wilhelmum lugdunensem**: Oratio est encensum deo valde gratum et ministerio angelorum dignum. **Uñ Tobie** 12. dixit angelus ad tobiam. **Uñ** orabas cum lachrymis: et sepeliebas mortuos: ergo obtulisti orationem tuam domino. **Uñ bern.** sup illud psal. Intret in conspectu tuo oratio mea. Hanc virtus magna pure orationis hic notat que quasi persona quedam ad deum intrat: et mandatum patitur. quo caro puenire nequit. **Uñ etiam Aug.** loquens de dignitate orationis dicit. Oratio est anime sancte presidium. angelo bono solamen. diabolo supplicium. deo gratum obsequium. Et non immerito secundum **Wilhelmum lugdunensem**. **I**tes christus qui in quantum homo est offert orationem nostram deo patri: quod signatur in hoc quod **dyaconus** in missa thuribulum tradit sacerdoti. et sacerdos thurificat. Sic christus orationes ecclesie deo presentat. que presentatio mentium facit eas valere. **Quomodo** autem a deo patre contemnetur illud encensum: quod a ratore mediatore ei presentat. **Quarto** oratio precellit in approximatione ad deum. quoniam qui orat facie ad faciem autem deum se constituit. **Ps.** Respice in me: et miserere mei. **Uñ de bern.** in quodam sermone. **L**icet omni hora et omni loco oculi domini super nos spectentur: maxime tamen in oratione. licet enim

videamur semper. sed tunc etiam presentamus nos et ostendimus quasi facie ad faciem loquentes. **E**leosyna enim per manus pauperis ad deum mittitur. **J**eium per afflictionem corporis deo ostenditur. sed oratio immediate deum presentem alloquitur. **Quinto** precellit. quia est valde lucrosa et utilis. **Q**uod potest ostendi ex hoc quod nihil est ad quod oratio valere non potest. **Uñ. ij. Paral.** 22. **C**um ignoramus quid agere debeamus hoc solum residuum habemus: ut oculos nostros ad te dirigamus. **H**oc est officium ex quo homo potest lucrari omnitemporale. et in huiusmodi: et in estate: in sereno: et in pluuiali tempore. de nocte et de die. festiuis diebus et ferialibus. in firmitate et sanitate. in iuuetute et senectute. stans. euadens. in domo et extra domum. **E**t quicquid vna hora lucratur homo plus orando quam valeat ciuitas vna. quia lucratur homo modica oratione. **C**um deuota est regnum eternum. **Q**uicquid autem ante inchoatur est homo in statu damnatorum. et ante finitum est in statu salutis eterne.

Quomodo oratio dominica precellit omnes alias orationes **B**

Oratio dominicalis omnes alias orationes precellit in quattuor. **P**rimo in auctoritate. quia christus verus deus eam fecit et ordinauit. **S**i autem queris. quare eam christus fecit. **R**espondeatur primo ut per eam deus honoretur. cum enim ipse deus noster sit pater et dominus merito est honorandus. **Uñ Malachie. i.** Si ego dominus vbi est honor meus. **E**t ideo dicit **Ecclesiastus. xxxviii.** Altissimus dedit scientiam hominibus honorare eum in mirabilibus suis. **Uñ etiam** ad hoc monemur. **ij. Machab.** xv **H**onora deum. **S**ecundo ut quid esset peccatum doceret. **Uñ Math.** xx. **N**escitis quid petatis. ne hoc dicat nobis tunc ipse christus formauit nobis orationem dominicam: in qua includuntur nobis omnia necessaria que sunt nobis petenda. **T**ertio ut quis esset orandus ostenderet. quia deus est pater omnium ad quem cura omnium pertinet. **S**apientie. vi. **E**qua

De oratione

licet est ei cura de omnibus. **S**ecundo pre-
cellit alias orationes in breuitate. **S**z
queritur quare eam ita breuiter fecit. **R**espo-
deo qd specialiter propter tria. **P**rimo ut faci-
lius possit capi et intelligi et melius reti-
neri. et tardius obliuisci. **S**ecundo ut fre-
quentius possit dici et iterari et ne dicen-
tibus fastidium generaret. **T**ertio: ut nul-
lus se posset excusare ab oratione. quia qd
libet homo rationalis potest eam discere et omni
die dicere. **C**ontra hoc multi faciunt. qd
quandoq; pynum vel p duos vel p plures
dies propter occupationes exteriores obli-
uiscuntur dicere pater noster. sed que pri-
nent ad corporis necessitatem non obliu-
scuntur. quia nunquam fuit talis occupatio
quin tempus illud sibi assumat ut ab illa
corporalem non negligant. **E**t hoc est si-
gnum modice dilectionis dei et etiam salu-
tis proprie. **T**ertio excedit oratio domi-
nicalis in exaudibilitate. **E**st enim domi-
nica oratio magis exaudibilis quam alia
oratio. **R**atio est: quia petitione qua
quis ordinatur fecit non potest repelle-
re. **C**hristus autem hanc orationem or-
dinauit. et fecit. ergo etc. **U**n **C**hry. sup
Math. **P**ater hanc orationem non li-
benter exaudit: quam filius non dicta-
uit. **Q**uarto in fecunditate. **N**am omnia
necessaria corporis et anime tam in presen-
ti quam in futuro in ista oratione concluduntur.
Et sciendum qd hec oratio eualde senten-
tiosa: ideo debet attentè et intelligibiliter
dici. **D**icit enim **R**abanus sup **M**ath. qd i
his petitionibus omnia bona vite presentis
et future continentur. **F**ecunditas autem istius
orationis pater ex hoc. quia omnia que est
aut sunt fugienda aut desideranda. **D**eside-
randa in quantum bona. fugienda in quantum
mala. **P**rimo et principaliter inter om-
nia que desideranda sunt honorem dei de-
bemus desiderare. et hoc tangitur in pri-
ma petitione ibi. **S**anctificet nomen tu-
um. **S**ecundum est qd ad regnum dei pueni-
amus. ideo dicimus. **A**dueniat regnum
tuum. et hoc est bonum glorie. **T**ertium est

ut voluntatem dei faciamus. **E**t hoc ibi
Fiat voluntas tua. et hoc est bonum gra-
tie. **Q**uartum est. qd ad istam vitam necesse-
ria habeamus. et hoc ibi **P**anem nostrum
Illa autem que fugienda et vitanda sunt
aut sunt mala preterita. et hoc ibi. **D**imitte
nobis debita nostra. **A**ut futura. et hoc
ibi. **E**t ne nos inducas in temptationem.
Aut presentia. et hoc ibi. **S**ed libera
nos a malo.

Quare dicimus pater.

Modo ad excitandum deuotionem
in nobis: tunc considerandum est. quomodo
res inchoat dominicam orationem di-
cendo pater et non dominus. vel deus vel creat-
or. **R**esponderetur qd talia non sunt amo-
ris. sed pater est nomen amoris. **S**ed ex quo
diligit nos paterne. et vult a nobis etiam
filialiter diligi. **I**deo dicit pater. **U**n **i.**
Joh. **U**idete qualem charitatem de-
dit nobis pater: ut filij dei nominemur
et simus. qd si filij et heredes: heredes qui
dem dei: coheredes autem christi. **N**isi
hanc nostram dignitatem fideliter pensa-
remus: merito deberemus omnium victo-
rum contemnere vilitatem. **Q**uam dignitatem
Augustinus considerans ait. **A**d maiora
natus sum quam ut sim mancipium corpo-
ris mei. **C**ontemnamus ergo serui esse pec-
catorum. quia ad hoc instituti sumus ut
nominemur filij dei. **A**d excitandum ergo
charitatem et deuotionem dei in nobis
dicimus. **P**ater noster ut memorari de-
beamus qd simus eius filij: si orationem no-
stram salubriter deo offerre volumus.
Sed noster dixit ut ostendat qd oratio de-
bet esse communis. **U**n **C**iprianus de
oratione dominica sic dicit. **N**on dicimus pa-
ter meus. sed pater noster. quia pacis et veri-
tatis magister noluit singulariter preces
fieri ne quis cum preceatur tamen pro se prece-
ret. **S**ecundo ut nos doceat humiliari ut nul-
lus se de nobilitate generis iactet et sic ali-
os spernat. **U**n **A**ugustinus. **H**onent diui-
tes et nobiles non superbire minoribus vel con-
tra minores. **N**on enim possunt dicere ve-

re pater noster nisi fratres **D** **C** Er
go ad ostendendum q̄ omnes hoīes tam
nobiles q̄ ignobiles sunt similes q̄ntū
ad p̄ncipiū. quia omnes a deo creati z
nudi in hunc mūdum nati. quātū ad
mediū. quia omnes breuis vite. quātū
ad finem. quia omnes in cinerem redigē/
dī. z post terminum vite. quia omnes an
tribunal xp̄i stabunt. z ibi s̄m iusticiā iu
dicabūtur Ad ostendendū talē eq̄litatez
tunc dicimus noster Tertio dicit noster
vt nos instruat inuicem amare z auxili/
ari. ex quo fratres sumus: sic vt vnus p̄
alio oiet. z damnū alterius suum repu/
ret. sic faciūt germani fratres. **Iaco. vi.**
Orate p̄ inuicē vt saluemini. Vñ An-
brosius in hexameron. Si p̄ te roges
tū pro te solus rogabit. si aut̄ pro omni
bus rogas: omnes pro te rogabūt. Vñ
Chusost. sup̄ Matheū. Pro se orare ne
cessitas cogit. p̄ alijs aut̄ charitas frat-
nitatis hortatur. Dulcior est aut̄ an̄ de-
um orō nō quam necessitas trāsmittit.
h̄ quam charitas commendat.

Quis in celis **E** **Q**uerit
ore hoc d̄t **Matheū. cū tū vbiq̄ ē**
deus s̄m deitate. in terra p̄ mise-
ricordia. in inferno p̄ iusticiam. in celo p̄
gloriam. Respondeo p̄mo: ideo vt nos
doceret sp̄i mundo z corde puro orare:
vt omnia que sunt in celo sunt pura z mū-
da. Johis. iij. Sp̄s est deus z omnes
qui adorāt eū in sp̄i z veritate adorare
oportet. Vñ Aug⁹. Nisi sit conscientia
pura a peccatis: a deo non exaudieris.
māda tū cubiculū cordis z intererit q̄ ex-
audiet. Sc̄do vt celestia z non terrena
doerz nos appetere. iuxta p̄siliū apli
Colocen. iij. Que sursum sunt q̄rite: nō
que sup̄ terram. Tertio vt ostēdat nob̄
locū ad quē creati z redempti sumus. et
ad quem om̄i die vnā dietā facere debe-
mus. Vñ Johis. xij. In domo p̄ris
mei mātiōes multe s̄t. Vñ apls. Non
habem⁹ h̄ manentē ciuitatē: s̄ futurā in
q̄rim⁹. Vñ Aug⁹. xxij. li. d̄ ci. dei. Qd̄

de⁹ p̄parauit diligētib⁹ se: fidenō capite
spe nō attingit. charitate nō p̄prehēdit
desideria z vota trāsgredit. acquiri p̄or
estimari nō p̄t. **Et ideo merito ad istā**
celestē patriā anhēlare debemus. Au-
g⁹. li. ij. de ciui. dei. O chare illā vitam
amplecti debuisti: vbi est vita sine mor-
te. lux sine tenebris. iuuent⁹ sine senectū
te. pax sine discordia. volūtas sine iniu-
ria. regnū sine p̄mutatōe. q̄ nō amittit.

Prima petitio **S**
anctificet nomē tuum Hec est
p̄ma petitio in q̄ petimus vt no-
men eius sanctificet. Sed dice-
ret q̄s videt q̄ hec petitio sit incōueni-
ens. sp̄ em̄ eius nomē est sanctū. s̄ eius
sanctificatio hic nō debet peti. Respon-
deo q̄ nō petimus ip̄m in se sanctificari
q̄ sic nullo mō est magis possibile. S̄
petimus in nobis sanctificari. i. q̄ in no-
bis sanctū habeatur z sc̄m reputet z tā-
q̄ sanctū honoret corde credēdo z am̄
do Iuxta illud **Isaie. viij. Dñm exerci-**
tūz ip̄m sanctificate in cordib⁹ vestris.
In ore ip̄m laudādo z p̄dicando. **Da-**
nielis. iij. B̄ndictū nomē glorie tue san-
ctū z laudabile. In ope b̄n̄ vīuēdo **S̄**
heu iā a plurib⁹ xp̄ianis nomē dei blas-
phemat potius q̄ sanctificat. Vñ de
hoc cōquerit p̄ **Isaiā p̄phetam dicit.**
****Isa. liij. Fugit nomē meū blasphema-****
tur. Vñ **Rho. ij. Nomē dei p̄ vos blas-**
phemat. Hoc iā p̄t dici multis pecca-
torib⁹ deū blasphemātib⁹. z qui contra
p̄ceptum diuinū nomē assumūt inuanū
Sed qlibet xp̄ianus bonus debet pe-
tere in orōne p̄mo z p̄ncipaliter honore
dei dicēdo. Sanctificet nomen tuū. sc̄z
in nobis. in corde p̄ fidam dilectōem. z
in ope per virtuosam executōem.

Secūda petitio
Adueniat regnū tuū. Hec est se-
cūda petitio q̄ iugiter nobis ad-
uenire regnū patris celestis fer-
uētissime exoptamus dicentes. **Adue-**
niat regnum tuum. Et ista sc̄da petitio

fm Henricū de firmaria. conuenienter
 sequitur ad primam vt post adoptiōem fili
 orum dei petamus regnum ipsius. qd
 ppter filius dei debetur. Et ē sensus. ad
 ueniat. i. ad nos ueniat regnū tuū. quia
 nos mortalitatis pondere p̄grauati ad
 illud venire nō possumus: nisi p̄ manū
 sue gratie z misericordie affectus noster
 ad eius desideriū z p̄secutionem miseri
 cordie subleuetur. Dicamus ergo fidu
 cialiter tanq̄ filij p̄ eius sanguinē rege
 nerati. Adueniat regnū tuū. Quia secu
 dū qd nobis post honorē dei est deside
 rādū est regnū celeste vt illuc pueniam⁹
 Et hoc petimus hic in secūda petitiōe
 dicendo Adueniat regnū tuū. i. ad nos
 et in nos. s. vt regnes in nobis in p̄senti.
 Juxta illud Luce. xviij. Regnū dei int̄
 vos est. Et vt in futuro tecū regnemus
 cū dicturus est electis suis illud Math
 xxv. Venite benedicti zc.

Tertia petitiō.
 Fiat uolūtas tua sicut in celo et
 in terra. Hec est tertia petitiō in
 qua petimus nobis bonū sp̄iale quod
 p̄tinet ad meritum nostrū. Et fm Hen
 ricū de fir. hec petitiō recto ordine sequit̄
 ad scdā. Cōgruū em̄ est vt cui⁹ regnū
 postulam⁹: ei⁹ uolūtatē in oībus p̄rea
 mus. Sciendū autē qd de⁹ sp̄ealiter uult
 a nob̄ tria. Prīmū vt uertamur a pec
 catis. Ezech. xviij. Nūquid uolūtatē
 mee est mors impij. Idē. Nolo mortes
 peccatoris. Et ideo expectat vt miseref̄ no
 stri. Vñ Aug⁹ in li. de uita xp̄iana Si
 deus patiens nō esset: iā genus humanū
 defecisset. Nec iustos d̄ peccatorib⁹ habe
 rem⁹ si deus p̄festim uellet punire peccō
 res. s. vt sero peccōr̄ uertat̄ z uiuat pa
 tient̄ expectat. Exemplū de maria mag
 dalena. petro z paulo. z sic de alijs: qui
 oīes in inferno arderent si misericōdia dei
 eis nō subuenisset z eis uitā ad emēdā
 dū plongasset. Scdm̄ qd deus a nob̄
 uult est. vt in melius p̄ficiamus. Vñ
 ap̄ls. Hec est uolūtas dei sanctificatio

uestra. Quia sp̄ p̄ficere in melius debe
 mus. qz nullus p̄t stare in uia dei qn̄ an
 recedat vlt̄ retrocedat. Hoc p̄tz fm Ber
 nar. In uia dei stare regredi est. Tertiū
 ē qd uult qd oēs saluemur. Ap̄ls. Uult
 oēs saluos fieri. Et hanc triplicē uolun
 tatem dei petimus hic a nobis impleri.
 qz sine suo munere fieri nō p̄t. Vñ An
 selmus. Nā sicut deus nō operat̄ bonū
 in hoīe nisi hō uoluerit. Sic nec hō p̄
 facere. nisi habuerit dei adiutoriu⁹. sicut
 nec semē sine terra. nec terra sine semine
 fructificat. sic nec hō sine deo. nec de⁹ si
 ne hoīe bonū operat̄ in hoīe. Sequit̄.
 Sicut in celo z in terra. Vbi sciendum
 fm Henricū de firmaria. Per celū intel
 ligunt̄ uiri iusti z p̄ terrā intelligunt̄ pec
 catores. Ut sic sensus. qd sicut uolūtas
 tua fit in bonis z iustis hoībus tibi fide
 liter obsequētib⁹. Ita etiā fiat in terra.
 id est in ip̄is peccatorib⁹. vt scz ad te cō
 uertant̄ z tibi seruiāt. Ergo orās in hac
 clausula debet dirigere intentiōem in de
 um oprādo oībus peccōrib⁹ uentam z
 grām z iustificatiōem a peccatis. vt z ip̄
 si uolūtatē dei scūt z iusti salubriter p̄
 ficere ualeāt. Scdō mō fm sc̄m Tho.
 Per celū intelligunt̄ sancti z angeli in ce
 lo exītes. s. p̄ terram in terra uiuentes:
 Ut sic sensus. sicut in ciuitib⁹ celi sic in ci
 uibus terre. Hoc est sicut sancti z angel
 li p̄formāt uolūtatē suam uolūtatē di
 uine in celis. sic faciant hoīes in terris.
 Sed cōtra hoc faciūt qd murmurāt con
 tra deum in tribulatiōibus. Et hoc est
 signum carentie diuine gratie. Sicut
 uas uacuum magnam resonātiā fa
 cit. z currus nō uictus cum clamore in
 cedit. sic et tales. Sed boni christiani
 uolūtatē suam deo conformant ex
 emplo christi qui dixit. non mea sed tua
 uolūtas fiat. Vnde Cassiodorus su
 per illud psalmiste. Voluntarie sacrifi
 cabo tibi. Voluntarie deo sacrificant
 qui inter angustias passionum iugiter
 gratias agunt.

Quarta petitio. **H**anem nostrum quotidianū da nobis hodie. Nec est q̄rta petitio qua petimus post bonū sp̄rituale bonum corporale. id est necessaria in vita presenti quibus valeamus puenire ad patriam. Nam per panē omnia necessaria intelliguntur. Ecclesiast. xix. In initium vite hominis panis ⁊ aq̄. Sciendum autem q̄ necessaria corporis a deo petenda sunt: quia ip̄e dat etiam omni carni. Psalmis. Oculi omnium in te sperant domine. Hodus autē quō petere debeam? ista sp̄alia nob̄ pulchre in ista petitione demonstrat. Nam hic insinuat: q̄ a nobis d̄z tolli oīs cibi superfluitas. Ideo dicit Panem nost̄. Item omīs cupiditas ⁊ omīs sup̄flua sollicitudo. Ideo dicit quotidianū da nobis hodie. Contra illos qui ad annum: immo ad annos plurimos ista petunt: ⁊ cum nimia sollicitudine ista temporalia colligunt: vt ille diues de quo in euangelio dicitur: qui dixit. Anima mea habes multa bona in annos plurimos. Et responsum est ei. Stulte hanc nocte repetent diabolus animam tuam ⁊ ea que congregasti cui manebunt. Item dicit da: per hoc nobis insinuas q̄ non debes per te recipere: sed a datore oīm. i. a deo hūiliter petere. Ille em̄ p se recipit q̄ iniuste lucrat: q̄ hoc d̄s sibi non dat s̄ p se recipit. Quō ergo orant vsurarij: fuēs. ⁊ ceteri quia omnia iniuste lucrantur. qui dicunt da: cum ip̄i per se contra deum ⁊ salutem propriā talia recipiunt. Item dicit nobis. per hoc insinuas: vt nullus sibi temporalia appetat. Chrysost. Omnia que dat nobis deus: siue orantibus. siue militantibus non solū nobis dat: s̄ etiā alijs dat per nos. vt cū de eo accipim⁹ a d̄o petētibus partē faciam⁹. Vñ etiā b̄n̄s Aug⁹. de verbis d̄ni s̄mone. 42. De meo vtiq̄ q̄ ro ait christ⁹. da mihi ⁊ reddā tibi. Da mihi me largitorem: fac me debitorem

Pauca mihi das pluravtiq̄ tibi reddā. Terrena mihi das: celestia vtiq̄ reddā. Sp̄alia das: ⁊ eterna restituā: immo me meripm̄ etiā tibi restituā. **S**c̄do in hac petitione nomine panis sp̄rituale panes petim⁹. id est sacramētum eucharistie. quod est robur anime ⁊ medicina sp̄am muniens. cibās ⁊ confortans in via presentis vite contra omnes sp̄rituales defectus. Unde Joannis. vi. christ⁹ ait. Ego sum panis viuus qui de celo descendī: si quis manducauerit ex hoc pane. viuet in eternū. Unde sanct⁹ Thomas de aquino. Panis qui peritur. d̄s est: qui est cibus angelorum. refectio beatorum qui in celo datur: ⁊ in terra comeditur. Quo sancte quis vsus fuerit mortem in eternum non gustabit. Vñ etiā Chrysostomus. Panis vite christ⁹ est: hunc autem dari nobis quotidie postulamus: ne qui in christo sumus: ⁊ eucharistiam quotidie accipimus impediēte aliquo graui delicto dum a celesti pane prohibemur. a christi corpore separemur.

Quinta petitio.

Dimittite nobis debita nostra: sicut ⁊ nos dimittimus debitoribus nostris. Nec est quinta petitio: in qua petimus remissionem omnium peccatorum nostrorum in deum: in proximos: ⁊ in nosmetipsos. **Q**ue ritur quare christ⁹ dixit: dimittite nobis debita nostra ⁊ non peccata nostra: Respondeo s̄m Henricum de firmaria. q̄ christ⁹ melius dixit. dimittite nobis debita nostra: q̄ si dixisset. dimittite nobis peccata nostra. Nam plus petimus dicendo dimittite nobis debita nostra. q̄ si diceremus. dimittite nobis peccata nostra. Nam in primo petimus dimitti nobis culpā q̄ penā quā tenemur exoluere p peccis nostris. Qd̄ nō fieret in sc̄do. s. dicēdo peccata: q̄ peccata quicq̄ dimittit quantum ad culpā: ⁊ tñ remanet reat⁹ quantum ad penā.

In e obfari
 and a q in ho
 d in laudat
 lipo in hinc
 faling si quid
 habet ad nos
 fuis fructu
 in ino dicit
 obfari in ino
 dicit in nos
 in ino dicit
 lo noli pte
 ad in fuis
 ino dicit

Dequitur. Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc signa-
 ter addit. quod alias non fieri remissio peccatorum: sicut clare in euangelio patet ubi christus dicit. Cum stabitis ad orandum: dimittite si quid habetis aduersus aliquem. ut pater vester celestis dimittat vobis peccata vestra. Unde beatus Bernardus. Si vis ut tibi peccata dimittantur. omnis rancor et indignatio a corde tuo euellatur. Sciendum quod secundum Henricum de firmaria in lesione qua quis leditur ab aliquo est duo considerare. videlicet ipsam culpam que ex lesione incurritur: et illam solum deus remittit. Et etiam rancorem quem quis concipit contra illum qui ipsum lesit. et illum tenemur dimittere si velimus nobis a deo dimitti. Quia alias quis peteret contra seipsum. scilicet quod deus sibi non ignosceret: sicut ipse alijs non vult ignoscere. Unde Cyprianus dicit. Nulla est tibi accusatio in die iudicii cum secundum tuam propriam sententiam iudicaris: et hoc quod alijs feceris: tibi ipsi patiaris. **¶** Queritur utrum peccatores possunt vel debent hoc dicere: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris: cum tamen adhuc stant in rancore contra proximum. nec sibi indulserunt: nec indulgere intendunt. Videtur quod non: quia mentiuntur: et mentiendo peccant. ergo non debent dicere illa verba. sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Dicendum quod peccatores dicere debent. nec mentiuntur. quod hec oratio est comunis. Et licet non habeat veritatem ex parte eorum: tamen habet veritatem ex parte ecclesie in persona cui dicitur. Unde dicit beatus Thomas secunda secunda questione. 83. Dicere non cessent imo potius valet dicere quod obmittere.

¶ Sexta petitio.
Anenos inducas in temptationes. Hec est sexta petitio in qua petimus preseruari a futuris malis

et a peccatis. sicut antea in quinta petitione petimus indulgeri nobis preterita mala et peccata: sic hic in sexta petimus preseruari a futuris malis et peccatis. Sciendum autem quod in hac petitione non petimus ut simpliciter non temptemur: sed ne inducamur in temptationem. Ille enim inducitur in temptationem qui superat et capit: sicut piscis in retia. Christus enim fuit temptatus. sed non in temptationem ductus. Unde beatus Thomas dicit. Non enim petimus: ut non temptemur quia temptari non est malum. sed magis elad virtutis exercitium quam virilitatis resistit. Unde et Augustinus. Temptatio cui resistit non est peccatum. sed magis causa exercende virtutis. **¶** Sciendum etiam quod necessarium est quod temptemur. quod magna pars meritoorum nostrorum consistit in sustinendo tribulationes et in vincendo temptationes. quod alias operaz exercitia bona modica sunt. Unde Augustinus. Nullus hominum est tanta iusticia perditus: cui non sit necessaria tribulationis temptatio ad proficiendum. Unde Bernardus. Quotiens resisteris: totiens coronaberis. Permittunt enim super nos temptationes a deo: ut temptati resistamus. resistendo vincamus. vincendo mereamur vitam eternam. Unde Hieronymus in epistola. Quis secunda sine certamine coronatus est. Unde Augustinus. Si nullus esset hostis: nulla esset pugna. Si nulla pugna: nulla victoria. Si nulla victoria nulla corona. quod secundum apostolum. Nullus coronabit nisi qui legitime certauerit.

¶ Septima petitio.
Aed libera nos a malo. Hec est septima petitio et vltima illius nostre digne orationis. in qua petimus ab omni patitur malo liberari. Ut ergo Cyprianus dicit. hoc petimus ut ab omni malo imminente liberemur. et merito. quod totus mundus est plenus periculis. Et nos vudique sumus circumdati multis periculis. quod supra habemus timorem inordinatum: ab infra amorem inordinatum. ab antevoluntate perversam. a retro peccatorum preteritorum delectationem. a dextris ex-

cellerā in pspis. a sinistris impatientiaz
in aduersis Sic ergo quocunq; nos pri
m^o diabolum insidiantē nob habem^o.
Ergo merito dicerez clamaē deberem^o
libera nos a malo: **Et** in hac
petitōe petim^o liberari a malo pene infer
ni. z merito. qz hec pena est q̄uis nimis
hoc p̄z. qz minor p̄ca inferni excedit oēs
penā mūdi. **U**n cū quererēt a q̄daz be
remita: cur setaz dure affligeret. **R**ndit
Tor^o labor vite mee nō ē compabil^o ad
vnam diē tormentoz q̄ peccatorib; i su
tūro seculo reseruant. **U**n Aug^o et; de
verbis apli. simone. 88 **Q**uecunq; sūt
i igne et no minora tormēta: peiora vtiq;
sūt q̄ que formidas i hoc seculo. **M**ido
rus i synonymis **I**ntēde aio q̄scūq; tor
mētoz dolozes: q̄scūq; doloz acerbita
res: cōpara hoc totū gehēne: z leue ē oē
q̄d pater; **I**tē illa pena nō solū ē acerbis
sima: s; etiam etna: **U**nd **B**ath. xrv:
Ibunt hii suppliciu etnū. **U**n etiā **H**u
go d̄ sc̄o vic. li. i. d̄ aia. **Q**uis putas tūc
meroz erit: q̄ tristitia: cum sepabunt im
p̄i a cōsortio sc̄ozum z a visione dei **E**t
traditi in potestare demonū ibūt cū ip
sis i ignē. ibiq; semp erunt sine fine in lu
ctuz gemitu.

Cōclusio oꝛonis dñice.
Hen. Pro quo nota s; **H**eri
cū de firmaria. **I**pe ch̄stus si
gnanter concludit istā oꝛoem p
hoc vocabulū. **A**mē. In quo verbo op
tat adimpletio oim petitionū p̄dicarū
Que quidē dicitio s̄m Aug^o. nec ē greca
nec latina. s; hebrayca. **E**t idē signat q̄
fiat. **F**iat autē hec dicitio h; triplicē effica
ciā z p̄tutē. nā zcludit oꝛoem. **I**deo s̄m
Hieron. dicit signaculū oꝛonis eo q̄ ip
sam claudat zcludat. **S**c̄do recolligit
oꝛātis intentōem. qz cū dicim^o amē: in
tentio nostra summatim fertur sup oīa
p̄cedentia. z si aliqd ex humana fragili
tate per destructōez mētis absq; actuali
intētoe i tota oꝛone eēt p̄rāsitiū: ad illd
implicite reddit: intēto dicens: **A**men.

Tertio ipetrat exauditōez. est ei amē
ipetratōis nota. **U**nd **R**aban^o dicit
Per hoc q̄ dicit dñs amē: signat in du
bitanter nobis a dño conferri omnia q̄
rite postulamus. **E**t in hoc terminatur
expositio huius sanctissime oꝛonis ch̄i
ore prolata: cui est honor z gloria i secu
lorum secula.

Expositio sup angelicā
salutatōem incipit.

Ave **M**aria gratia ple
na **S**ciendum q̄ ista sa
lutatio angelica est ma
rie virgini valde gratio
sa. **C**um em salutat hōc
valde gratiosez letanter
recipit. qz tale gaudium habet ex saluta
tione ista deuore dictra quale habuit qm̄
fuit ab angelo salutata. **N**ec mirum. qz
ibi recitant sex maria pullegia virginis
marie. **A** **P**rimū ē: q̄ ipa fuit spe
culū toti^o mūdicie. q̄d notat p̄ h q̄d ibi
dicitur aue. i. sine ve alicuius culpe siue
macule. **F**uit ei sine macula in corpōe. z
sine culpa in mente. **I**pa ei habuit pul
chritudinē mentis z corpis. **C**antic.
4. **T**ota pulchra es amica mea. **I**psa
em fuit pulchra. qz omnes virtutes in se
habuit: ideo merito dicit tota pulchra:
Aug^o. **S**i oēs sanctos infrogare; zc.
Itē **A**ug^o. i. 12. li. de ci. dei. **V**irgo pul
cherima inquit hgo decora corpore aīa
fulgida. fide perspicua. mēte clara. **H**ie
roni. **D**ei genitrix speciosa p̄dicatur ve
lut colūba. pulchra: vt luna: electa vt sol
Et in hac dictione petendum est ab ea.
vt te iuuet: vt hic peniteas. z vt in agōe
sine macula mortalis criminis inuenia
ris. **Q**uia s̄m ps. **D**ors peccozuz pesti
ma. **S**c̄dm p̄uilegium quia ipa est
lucerna ciuitatis supne q̄d notat in hac
dictione maria. q̄d interpretat illumina
trix. **B**ernardus. **M**arie p̄sentia toti^o
illumina^o orbē a dō vt z ipa supna ciuit